

Голові спеціалізованої вченої ради із захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії ДФ 20 051.060 Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктору наук з державного управління, професору, професору кафедри управління та бізнес-адміністрування Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Сурай Інні Геннадіївні

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, доцента, професора кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права Навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника **Книша Віталія Васильовича** на дисертаційну роботу Мукана Івана Васильовича «Механізм виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні: державно-управлінський вимір», подану до захисту у спеціалізовану вчену раду ДФ 20 051.060 Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування»

Рецензія на дисертацію Мукана Івана Васильовича «Механізм виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні: державно-управлінський вимір» дозволяє сформулювати узагальнені висновки щодо її актуальності, ступеня обґрунтованості основних наукових положень, висновків, рекомендацій, достовірності, наукової новизни, практичного значення, а також загальної оцінки роботи.

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Проблема формування та розвитку ефективного механізму виконання рішень міжнародних та європейських юрисдикційних інституцій в Україні (особливо – Європейського суду з прав людини) завжди відзначалась актуальністю протягом усього періоду незалежності нашої держави. З одного боку, це обумовлено закріпленим у Конституції євроінтеграційним курсом України. У п. 5 ст. 85 Конституції України визначено, що «до повноважень Верховної Ради України належить визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі». За ч. 3 ст. 102 Основного Закону України, «Президент України є гарантом реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі». Відповідно до п 1¹ ст. 116 Конституції України, «Кабінет Міністрів України забезпечує реалізацію стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі». Такі нормативні засади євроінтеграції обумовлюють зобов'язання вищих та інших державних органів забезпечувати виконання рішень європейських інституцій, включаючи і рішення Європейського суду з прав людини.

З іншого боку, нормативна основа обумовлює потребу формування організаційно-управлінського механізму у цій сфері, з урахуванням усіх горизонтальних та вертикальних взаємозв'язків, здатних забезпечити ефективне виконання рішень Європейського суду з прав людини, гарантуючи тим самим узгодженість вітчизняних та європейських стандартів.

У дисертації проведено обґрунтування науково-теоретичних підходів до публічного управління шляхом ґрунтовного аналізу підходів до визначення системи публічного управління як в цілому, так і з урахуванням особливостей управління у сфері виконання рішень Європейського суду з прав людини. Актуальність дисертаційного дослідження також підтверджена доведенням

наукової гіпотези про те, що в умовах реформування в Україні політичної й адміністративної систем набувають вагомості теоретичні дослідження щодо удосконалення механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини, особливо в контексті розуміння потреби у ньому як засобі запобігання порушенню прав людини, імплементації конвенційних стандартів захисту прав людини в національне законодавство, судову та адміністративну практики, як функції держави у формуванні демократичного ладу в країні.

Враховуючи зазначене, з цим дисертаційне дослідження Мукана Івана Васильовича «Механізм виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні: державно-управлінський вимір» є своєчасним та актуальним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.
Дисертаційна робота виконана відповідно до напрямів дослідження кафедри управління та бізнес-адміністрування Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, науково-дослідної роботи за темою «Теоретико-методологічні та прикладні засади розроблення і функціонування інноваційних механізмів публічного управління та адміністрування» (державний реєстраційний номер: 0120U100494, дата реєстрації: 11-02-2020).

Внесок здобувача полягає у розробці основних підходів до удосконалення управлінського механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні.

Найбільш вагомі результати, отримані в дисертаційному дослідженні здобувачем, підтвердили, що поставлена мета дослідження ним досягнута. У відповідності до мети вирішено цілу низку завдань, зокрема:

- розкрито сутнісні ознаки механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини та узагальнити теоретичні підходи до його удосконалення;
- проаналізовано нормативно-правове забезпечення механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини та виявити проблемні складові у його функціонуванні;

- узагальнено досвід європейських країн щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини та обґрунтувати його структурно-функціональну основу в умовах України;

- проаналізовано структурно-функціональну модель механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини та виокремити ключові конвенційні та національні елементи структурно-функціональної моделі механізму;

- обґрунтовано роль контрольної функції механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини та проаналізувати її характерні особливості;

- розкрито організаційно-правові заходи щодо удосконалення механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні;

- визначено шляхи та форми удосконалення механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у комплексному теоретичному, організаційно-правовому та функціональному обґрунтуванні механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини в державно-управлінському вимірі, що спрямоване на підвищення його ефективності в конвенційному механізмі захисту прав і свобод людини, та розробці практичних рекомендацій щодо його ефективного використання в сучасних умовах, а саме: *уперше* запропонована науково обґрунтована структурно-функціональна модель механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні через залучення до механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини Конституційного Суду, через обґрунтування необхідності утворення Українського національного інституту з прав людини, який би здійснював професійний моніторинг дотримання прав людини, виконання рішень Європейського суду з прав людини, зокрема заходів загального характеру з соціально-наукової та міжнародно-правової точки зору, визначав причини та умови, що сприяють цим системним порушенням, та пропонував шляхи їх вирішення, через пропозицію створення постійно діючого

Комітету Верховної Ради України з питань виконання рішень та імплементації практики Європейського суду з прав людини, через посилення функції контролю в національному механізмі виконання рішень Європейського суду з прав людини.

удосконалено:

- функціонально-організаційне забезпечення механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини, зокрема щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини в частині виплати відшкодування, щодо вжиття заходів загального характеру, щодо вжиття додаткових заходів індивідуального характеру, спрямованих на пріоритетне забезпечення основних прав і свобод людини, а також розвиток демократії та верховенства права через визначення умов для ефективного вирішення проблематики в організації процесу виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні, через забезпечення ефективного виконання рішень Європейського суду з прав людини та реальний захист прав та свобод людини; через пропозицію створення постійно діючого Комітету Верховної Ради України з повноваженнями щодо контролю та координації діяльності органів прокуратури, виконавчої влади та національних судів з правом законодавчої ініціативи щодо питань, пов'язаних із виконанням рішень Європейського суду з прав людини для реалізації заходів загального характеру, з повноваженнями розробляти спеціальні організаційно-правові засоби виконання рішень Європейського суду з прав людини, ініціювати притягнення до відповідальності посадових осіб та державні органи за неналежне виконання та невиконання рішень Європейського суду з прав людини;

дістали подальшого розвитку:

- особливості застосування механізму виконання рішення Європейського суду з прав людини в частині виконання заходів загального характеру через порівняльний аналіз, зокрема через дію механізму імплементації практики

Європейського суду з прав людини у законодавство європейських країн, через упровадження у вітчизняну правову систему європейських цінностей щодо захисту прав людини та основоположних свобод, які закріплені у Конвенції, на прикладі виконання Україною заходів загального характеру, зазначених у рішеннях Європейського суду з прав людини проти України;

- функціонально-інституційне забезпечення механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини згідно з Європейською Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 року, зокрема через систематизацію його функціональних складових, метою яких є злагоджена робота конвенційних складових механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини, що включають три ключові конвенційні елементи – Європейський суд з прав людини, Комітет міністрів та Мережу вищих судів, які діють узгоджено та доповнюють один одного.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Рецензоване дисертаційне дослідження є завершеною науковою працею, що містить нові наукові розробки, котрі відзначаються теоретичною та практичною цінністю. Теоретична цінність дослідження полягає у висвітленні системного механізму управління процесом виконання рішень Європейського суду з прав людини та викладена у низці положень наукової новизни.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості застосування наукових положень і висновків дисертації у практичній діяльності органів публічної влади з метою підвищення ефективності практики виконання рішень Європейського суду з прав людини у державному управлінні. Результати дисертаційної роботи використані: Департаментом освіти і науки Львівської обласної державної адміністрації; у практичній діяльності Стрілківської сільської ради Самбірського району Львівської області; у роботі Ради адвокатів Львівської області.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і

рекомендацій. Аналіз змісту дисертаційного дослідження, опублікованих за його тематикою праць дає підстави констатувати наукову обґрунтованість і достовірність отриманих результатів та висновків дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження опубліковані у 13 публікаціях, з яких 4 статті – у наукових фахових виданнях України з публічного управління, 1 стаття – у зарубіжному періодичному виданні, 8 тез доповідей – у матеріалах науково-практичних конференцій.

Це також підтверджує участь автора у міжнародних, всеукраїнських, регіональних науково-практичних конференціях, семінарах, що підтверджує належну апробацію результатів дослідження.

Оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. У дисертації використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Серед них чільне місце відведене методу системного аналізу (для вивчення функціонування окремих елементів механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини та їхніх взаємозв'язків, методу узагальнення (з метою дослідження досвіду європейських країн у сфері виконання рішень Європейського суду з прав людини), методу моделювання (для обґрунтування структурно-функціональної моделі вітчизняного механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини; методу прогнозування (з метою визначення заходів реформування механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини.

Сукупність зазначених методів дозволила автору обґрунтувати низку положень наукової новизни та розробити сукупність практичних рекомендацій щодо удосконалення управління у сфері виконання рішень Європейського суду з прав людини, які сформулювались у ході роботи та узагальнені у висновках.

Відомості про дотримання академічної доброчесності. Внаслідок перевірки дисертаційної роботи та опублікованих за її змістом праць можна зробити висновок про відсутність порушень Муканом І. В. вимог академічної

добročесності. У зв'язку з цим можна стверджувати, що дисертаційне дослідження Мукана І. В. є оригінальним та завершеним, має достатній рівень наукової новизни, відзначається практичним значенням, становить реальний внесок у розвиток публічного управління в цілому та публічного управління у сфері виконання рішень Європейського суду з прав людини органами публічної влади України зокрема.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертаційного дослідження. Незважаючи на загальну позитивну оцінку рецензованого дисертаційного дослідження Мукана І. В., слід звернути на окремі дискусійні положення, які не сприймаються однозначно:

1. Занадто складним, на наш погляд, є визначення поняття «механізм виконання рішень Європейського суду з прав людини», яке автор визначає як комплексну систему, яка включає систему міжнародних та національних інституцій, сукупність міжнародних та національних правових норм і систему цілеспрямованих заходів України та Ради Європи, діяльність якої спрямована на виплати відшкодування, вжиття додаткових заходів індивідуального характеру і вжиття заходів загального характеру, викладених у рішеннях Європейського суду з прав людини, для забезпечення ефективного та остаточного виконання цих рішень (підрозділ 1.1., с. 40). Вважаємо, що механізм виконання рішень у цій сфері можна визначити як систему міжнародних, європейських та національних правових норм, інституцій та організаційних заходів, спрямованих на виконання рішень Європейського суду з прав людини.

2. У підрозділі 2.2. дисертаційного дослідження автор особливу увагу звертає на запровадження функції парламентського контролю та участі у виконанні рішень Європейського суду з прав людини компетентних комітетів Верховної Ради України (с. 111 – 114), частково звужуючи сам обсяг контролю у цій сфері. Разом з тим, форми та види контролю є різними. Крім

парламентського контролю, який пропонує запровадити дисертант, слід також звернути увагу на можливість президентського контролю (з боку Президента України як гаранта), урядового контролю (з боку Кабінету Міністрів України, Міністерства юстиції України), муніципального контролю (з боку органів місцевого самоврядування та їх структурних підрозділів), а також громадського контролю (з боку громадських правозахисних організацій).

3. У підрозділі 3.2. дисертації дослідник зазначає, що «в Україні нормативно-правове забезпечення механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини потребує удосконалення. Нормативно-правові акти, які регламентують організаційні основи та процедуру виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні, не у всіх випадках є послідовним і узгодженими між собою та часом, мають несистемний характер. У деяких випадках в українському законодавстві не закріплені Конвенційні елементи механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини, що на практиці довели свою ефективність, таких як Мережа вищих судів та Національний інститут з прав людини» (с. 159). Вважаємо, що тут можна було б конкретизувати самі нормативно-правові акти, які потребують удосконалення (зокрема, відповідні процесуальні кодекси, законодавчі акти у сфері виконавчого провадження тощо).

Проте в цілому, висловлені зауваження та рекомендації носять дискусійний характер та загалом не знижують загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновки про відповідність дисертації вимогам. Дисертаційна робота на тему «Механізм виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні: державно-управлінський вимір» є завершеним науковим дослідженням, що вирішує поставлене наукове завдання, яке полягає в обґрунтуванні науково-теоретичних засад та надання практичних рекомендацій з удосконалення публічного управління виконанням рішень Європейського

суду з прав людини. Здобувачем отримано нові обґрунтовані результати, що містять наукову новизну, теоретичне та практичне значення для публічного управління.

Дисертаційне дослідження проведене та оформлене Муканом Іваном Васильовичем з дотриманням вимог Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), вимог до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами), вимог Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами від 21.03.2022 р. №341).

Представлена до захисту дисертаційна робота «Механізм виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні: державно-управлінський вимір» відповідає спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування, а отже, її автор Мукан Іван Васильович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент:

Доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права

Навчально-наукового Юридичного інституту

Прикарпатського національного університету

імені Василя Стефаника

ПІДПИС *Книш В.*
ЗАСВІДЧУЮ
 Начальник відділу кадрів
С.М.Рид Орест СМІШКО
 20__ р.

Віталій Книш